

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการทำงานต่างถิ่น

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการทำงานในเมืองของแรงงานต่างถิ่นในจังหวัดชลบุรี" เป็นการศึกษาในแนววัฒนธรรมศึกษาที่มุ่งศึกษาการ รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกรุงเทพฯ ที่มีผลต่อความปรารถนาที่จะมาทำงานในกรุงเทพฯ ศึกษาพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลข่าวสารและบทบาทของสื่อบุคคลต่อการมาทำงานต่างถิ่น โดยเน้นประเด็นหลักไปที่สื่อบุคคลกับพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลและปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาทำงานต่างถิ่นภายใต้กรอบหรือโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

เนื้อหาในบทที่ 2 นี้จะเสนอแนวคิดที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและทำความเข้าใจพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจมาทำงานต่างถิ่น โดยมีแนวคิดและงานวิจัยที่นำมาใช้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องความผูกพันของครอบครัวและเครือข่ายทางสังคมที่มีส่วนต่อการตัดสินใจ

แนวคิดเรื่องความผูกพันต่อครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมโดยผ่านเครือข่ายทางสังคมกับการตัดสินใจย้ายถิ่น เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร (เครือข่ายการสื่อสาร) และในฐานะเป็นผู้ให้การช่วยเหลือในการย้ายถิ่น ซึ่งบทบาททั้ง 2 ด้านนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น โดยจะได้นำเสนอรายละเอียดต่อไป

1.1 ความผูกพันต่อครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน กับการย้ายถิ่น

แกรมี เจ ฮูโก (Graeme Jeremy Hugo, 1988) ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับ ความผูกพันของชุมชน บรรทัดฐานของชุมชนและเครือข่ายทางสังคมกับการตัดสินใจย้ายถิ่นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาโดยฮูโกได้กล่าวอ้างถึงงานของริชชี (Ritchey) ซึ่งได้ทำการศึกษาในปี ค.ศ.1976 ฮูโกได้สรุปผลการศึกษาของริชชี ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นญาติพี่น้อง และเพื่อนที่มีผลต่อการย้ายถิ่น ว่าประกอบไปด้วยปัจจัย 3 ประการคือความผูกพัน (Affinity), ข้อมูลข่าวสาร (Information) และการมีผู้อำนวยความสะดวก (Facilitating) โดยในแต่ละประเด็น มีความสัมพันธ์กับการย้ายถิ่น ดังนี้

ความผูกพัน

การที่มีความสัมพันธ์เป็นเพื่อน หรือเป็นญาติกันนี้ อาจจะทำให้เกิดการไม่ยอมย้ายถิ่นที่อยู่ จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่ไม่ยอมย้ายถิ่นที่อยู่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการฝังรากลึกในชุมชนมานาน หรือมีความผูกพันกับญาติสนิทมาก ๆ ในพื้นที่เดิมที่ตนเองอยู่ หรือมีการลงทุนในชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยตั้งแต่เดิม หรือไม่สามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ในที่ใหม่ได้ คนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มคนที่ไม่อยากจะย้ายที่อยู่

ข้อมูลข่าวสาร

การที่อยู่ห่างจากครอบครัวหรือเพื่อน สามารถที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดที่จะย้ายถิ่นในกรณีนี้ หมายถึงว่าผู้ที่จะย้ายถิ่นมีเพื่อนหรือครอบครัว หรือญาติในบริเวณที่จะย้ายไปแล้ว ฉะนั้นผู้ที่คิดจะย้ายไปก็สามารถที่คาดการณ์เกี่ยวกับสภาพ หรือเงื่อนไขที่จะย้ายไปอยู่ที่ใหม่ว่าเป็นอย่างไร โดยเฉพาะโอกาสที่จะได้งานทำหรือสภาพความเป็นอยู่ต่าง ๆ

โดยฮูโก กล่าวอ้างถึงงานวิจัยของริชชีว่า มีงานวิจัยและการศึกษาในสหรัฐอเมริกา สนับสนุนสมมุติฐานในข้อนี้ โดย ลานซิง และมิวเลอร์ (Lansing and Mueller, 1967) พบว่า 70% ของผู้ย้ายถิ่นกลุ่มตัวอย่างจะย้ายถิ่นไปยังที่มีญาติหรือเพื่อนของเขาอยู่ ไชลดินส์ (Choldin's, 1973) พบว่า 70% ของผู้ย้ายถิ่นไปชิคาโก มีญาติ หรือกลุ่มเพื่อนสนิทของเขา อาศัยอยู่ที่นั่นก่อนที่พวกเขาจะย้ายถิ่นไป ทิลลี และโบว์ (Tilly and Brow, 1967) กล่าวว่าผู้ย้ายถิ่นไปเมืองวินมิงตันส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือหรืออุปถัมภ์ภายใต้ความสัมพันธ์กับเครือญาติและเพื่อน ยิ่งไปกว่านั้นงานวิจัยของพวกเขาเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นว่า ญาติและเพื่อนเหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารใหญ่เกี่ยวกับพื้นที่ปลายทางที่จะย้ายถิ่น และการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้วผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาสูงมีความพึงพอใจอาศัยกลุ่มญาติหรือเพื่อนในการย้ายถิ่น น้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาค่ำ

เป็นที่แน่ชัดว่าข้อมูลข่าวสารในการย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งจะได้กล่าวในภายหลัง ในที่นี้เราสามารถกล่าวได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาชี้ให้เห็นว่า การติดต่อสื่อสารกับญาติหรือเพื่อนเป็นกลไกสำคัญที่ผู้ที่ประสงค์จะย้ายถิ่นได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่จะย้ายถิ่นไป

งานวิจัยจำนวนมากในต่างประเทศ ชี้และระบุว่า ข้อมูลข่าวสารที่ผ่านมาทางการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจย้ายถิ่นเท่านั้นแต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกแหล่งที่จะย้ายถิ่นด้วย ปัจจัยอื่นที่มีนัยยะสำคัญในเรื่องข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจย้ายถิ่นคือ ปริบทในประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อนและญาติถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับความไว้วางใจและสามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ ดังนั้นข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ ในเรื่องโอกาสหรือช่องทางต่าง ๆ ในเมืองนั้นจึงมาจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้อย่างยิ่ง นัยยะสำคัญ

สิ่งสำคัญของเรื่องการมีผู้อำนวยความสะดวกและสมมุติฐานเรื่องข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาคือ การที่ผู้ย้ายถิ่นรักษาความเป็นสมาชิกของตนต่อชุมชนเดิมด้วยวิธีการกลับไปเยี่ยมบ้าน ส่งสิ่งของไปให้ เขียนจดหมายไปหา หรือส่งเงินกลับบ้าน ผลที่ตามมาก็คือมีการส่งข่าวคราวข้อมูลข่าวสารจากเมืองไปยังถิ่นที่อยู่เดิมอย่างสม่ำเสมอ การเดินทางกลับไปกลับมาเพื่อหางานทำของผู้ย้ายถิ่นชั่วคราวที่มาทำงานในเมืองแล้วก็กลับไปอยู่บ้านแล้วก็กลับมาใหม่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารโดยตรงระหว่างผู้ที่ย้ายถิ่นกับผู้ที่ไม่ย้ายถิ่นที่อยู่ในหมู่บ้านและในทำนองเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ย้ายถิ่นถาวรที่อยู่ในเมืองกับคนในหมู่บ้านที่ไม่ได้ย้ายถิ่น ผลจากพฤติกรรมดังกล่าวทำให้ผู้ยังไม่ย้ายถิ่นที่มีโอกาสจะย้ายถิ่นได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโอกาสต่าง ๆ ในเมือง ทำให้พวกเขาต้องนำข้อมูลนั้นไปประเมินความต้องการว่าจะยังคงอยู่ในหมู่บ้านต่อไปหรือไม่

การมีผู้อำนวยความสะดวก

คือการที่อยู่ห่างจากญาติหรือเพื่อน จะสามารถกระตุ้นให้คนอยากที่จะย้ายถิ่น โดยที่แต่ละคนที่จะย้ายถิ่นสามารถคิดว่า เมื่อมีเพื่อนหรือมีญาติอยู่ในเมืองที่จะย้ายไปนั้น เขาสามารถที่จะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน และสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพที่ใหม่ได้ง่าย

จากการศึกษาของหลายคนได้พบว่า ความช่วยเหลือที่ได้จากญาติ หรือเพื่อนในที่ใหม่ที่จะไปอยู่นั้น จะมีความสำคัญมากต่อการย้ายที่อยู่มีความสำคัญมากต่อความพึงพอใจที่จะย้ายไปอยู่ที่อยู่ใหม่ เพื่อไปเริ่มชีวิตใหม่ ผู้ที่ไม่มีเพื่อนหรือญาติอยู่ในชุมชนใหม่ที่ที่จะย้ายไปจะค่อนข้างเสียเปรียบมากในการหางานใหม่หรือการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เพราะไม่มีคนที่ช่วยเหลือหรือคนที่จะให้แนวทางต่างๆ ในการบอกถึงวิธีการปรับตัวเขาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ สิ่งเหล่านี้เรียกว่าเป็นการย้ายถิ่นแบบลูกโซ่ คือมีคนหนึ่งไปแล้วก็มีอีกคนหนึ่งตามไป คนที่ตามไปสามารถไปขอความช่วยเหลือหรือขอคำแนะนำจากผู้ที่เป็นคนก่อนหน้าแล้ว

การย้ายถิ่นแบบลูกโซ่นี้จะพบเห็นได้ทั่วไป จากการทำการศึกษาในชวาตะวันตก พบว่าในคนที่ย้ายถิ่นคนแรกเพียงคนเดียว จะมีคน หรือคนในครอบครัวย้ายถิ่นตามไปเป็นลูกโซ่อีก ประมาณเกือบ 100 ครอบครัว หรือเกินกว่า 100 ครอบครัว นอกจากนั้นแล้วเรายังพบว่านอกจากที่จะย้ายไปอยู่ร่วมกันแล้วเรายังพบว่ากลุ่มที่ย้ายแบบลูกโซ่นี้ ยังไปเลือกอาชีพใหม่ที่อยู่ในกลุ่มใกล้เคียงกัน เป็นอาชีพที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรืออาชีพใกล้เคียงกัน เป็นต้นว่าคนที่ไปก่อนไปเลือกอาชีพเป็นช่างทำผม หรือคนขายลูกบิด กลุ่มคนที่ย้ายตามหลังไปก็เลือกอาชีพคล้ายๆ กับคนที่ไปก่อน ถ้าพูดถึงกรณีของเมืองไทย หรือของบริเวณภาคตะวันออก ก็อาจจะกล่าวได้ว่า มาเลือกในอาชีพเดียวกัน เช่นมาทำงานใน โรงงานเดียวกัน

1.2 เครือข่ายทางสังคมกับความช่วยเหลือในการย้ายถิ่น

ฮูโก (1988) ได้สรุปว่าเนื้อหาข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ญาติและเพื่อนในฐานะเป็นผู้จัดส่งข้อมูลข่าวสารให้กับผู้ที่คิดจะย้ายถิ่นเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบทางเลือกระหว่างถิ่นที่อยู่เดิมกับแหล่งปลายทางที่จะย้ายประเด็นสำคัญที่จะให้เห็นต่อไปคือบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเครือข่ายทางสังคมที่ช่วยในการตัดสินใจย้ายถิ่น คือ การช่วยลดความกังวลใจที่เกิดจากการย้ายถิ่น ด้วยการให้ความช่วยเหลือในด้านหลักประกัน อันได้แก่ การช่วยหางาน การช่วยให้ที่พักและการช่วยเหลือด้านจิตใจในการไปอยู่ในสถานที่ใหม่

ฮูโก กล่าวว่า สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้คนตัดสินใจย้ายถิ่น คือถ้าเขารู้แน่นอนว่า ถ้าเขาย้ายมาแล้วมีเพื่อนหรือญาติจะช่วยหางานให้เขา หาที่อยู่ให้เขา และมีการช่วยเหลืออื่น ๆ ก็จะทำให้เขามีความมั่นใจมากขึ้นเลยย้ายถิ่น

ในกรณีของคนที่ย้ายถิ่นกลับไปกลับมา (Circular Migrant) ในส่วนที่ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน หรือญาติจะเป็นกลุ่มที่มีมากที่สุด จากการศึกษาพบว่าคนกลุ่มใหญ่เมื่อพวกเขาได้รับการช่วยเหลืออย่างดีจะมีแนวโน้มที่จะย้ายกลับไปกลับมา เช่น การศึกษาที่พบว่า 1 ใน 3 ของคนที่ย้ายถิ่นเท่านั้นที่ย้ายไปโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือ ส่วนอีก 2 ส่วน เป็นกลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือทั้งสิ้น

การศึกษาของฮูโก ในประเทศชวาตะวันตก พบว่า จำนวนคนประมาณ 3 ใน 4 ของประชากรที่ย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่นมีความเชื่อว่าญาติของพวกเขาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่จะให้ความช่วยเหลือพวกเขาเสมอ ถ้าเขาคัดสินใจจะย้ายเข้าไปอยู่ในเมือง มีคนส่วนน้อยมาก (น้อยกว่า 2%) ที่คิดว่าเขาคงไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ จากญาติ จากประสบการณ์ของกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นได้บ่งชี้ว่าความคาดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือดังกล่าวเป็นสิ่งที่ได้รับจริงๆ มีผู้ย้ายถิ่นน้อยรายมากที่เมื่อเข้ามาในเมืองแล้วจะต้องหาที่อยู่ด้วยตัวเองในตอนแรกที่ย้ายถิ่นเข้ามาส่วนใหญ่แล้ว (ประมาณ 3 ใน 4 ของทั้งหมด) จะสามารถเข้ามาพักร่วมกับเพื่อนหรือญาติที่เข้ามาอยู่ก่อนหน้าแล้ว ฮูโกได้อ้างงานวิจัย ของ บาร์วีนิง และเฟินด์ท์ (Browning and Feindt, 1971) ว่าการช่วยเหลือแบบนี้เป็นการช่วยเหลือกันในส่วนตัวจริงๆ และได้กล่าวว่าความผูกพันเป็นเพื่อน หรือญาติจะทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลในความต้องการพื้นฐานของผู้ย้ายถิ่นในทันทีทันใดที่เขาย้ายเข้ามาในเขตเมือง และผู้ที่เพิ่งย้ายเข้ามาจะได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนหรือญาติที่ย้ายเข้ามาอยู่ก่อนหน้านี้นี้นานนัก มากกว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากผู้ที่ย้ายมาพักหลักฐานอยู่นานๆ แล้ว ซึ่งนอกจากกลุ่มเพื่อนและญาติจะให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยสี่แล้ว ยังช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ด้านการหางานให้ทำ และการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกเอาแนวคิดของ ฮูโก (1988) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเนื่องจากแนวคิดในการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อมาทำงานต่างถิ่นหลายประการ ประการแรกการศึกษาของฮูโก เป็นการศึกษาการย้าย

ถิ่นในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประเทศไทยก็ถือได้ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา จะเห็นได้จาก ในท้องถิ่นภูมิภาคของไทยยังคงมีสภาพเป็นสังคมที่ยังดำรงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ และ วัฒนธรรม อย่างชนบทไว้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดไปบ้าง ประการที่สอง การ ศึกษาของฮูโก จำกัดขอบเขตการศึกษาไว้เพียงเป็นการศึกษาการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง มิได้ศึกษาการย้ายถิ่นรูปแบบอื่นเช่น ย้ายถิ่นจากเมืองไปชนบทและประการที่สาม ฮูโก ไม่พูดถึง ขบวนการตัดสินใจทั้งหมด แต่จะพูดความสำคัญบางอย่างที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ ย้ายถิ่น เช่น บทบาทข้อมูลข่าวสาร และเครือข่ายทางสังคมการตัดสินใจย้ายถิ่น ซึ่งก็สอดคล้อง กับทิศทางของการศึกษาวิจัยนี้

1.3 แนวคิดรูปแบบของความขัดแย้งในการตัดสินใจ

เมื่อได้ทำความเข้าใจกับแนวคิดเรื่องความผูกพันของครอบครัว ชุมชน สังคมซึ่งมีฐานะ เป็นเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร(แหล่งข่าว สาร)และทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือในการย้ายถิ่น กับผู้ที่ยังไม่ได้ย้ายถิ่นแต่มีแนวโน้ม จะย้ายถิ่นไปแล้วนั้น สิ่งหนึ่งที่นำสังเกตคือว่ามีคนในหมู่บ้านเดียวกัน สังคมเดียวกัน ทำไม บางคนจึงย้ายและทำไมบางคนจึงไม่ย้าย ซึ่งเรื่องดังกล่าว जानิสและมานน์ (Janis and Mann, 1981) ได้เสนอรูปแบบของความขัดแย้งในการตัดสินใจ (Conflict Model of Decision Making) เพื่ออธิบายถึงการย้ายถิ่นในแง่ของการพิจารณาถึงปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว जानิสและมานน์ได้อธิบายเหตุผลในการย้ายถิ่นของบุคคลว่าบุคคลมักนำปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจมาเป็นปัจจัยสำคัญในแง่ของการเป็นปัจจัยดึงดูดหรือปัจจัยผลักดันให้ เกิดการย้ายถิ่น แต่เมื่อพิจารณาถึงบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เดียวกัน ก็จะได้เห็นว่าจำนวนไม่น้อยที่ได้ทำการย้ายถิ่น จึงสันนิษฐานได้ว่าปัจจัยทางด้าน สังคมและจิตวิทยา น่าจะมีผลต่อการ ตัดสินใจที่จะทำการย้ายถิ่น ทั้งนี้ผู้ที่มีความคิดจะย้ายถิ่น ย่อมได้ตรงต่อและประเมินผลได้ผลเสียที่จะได้รับ และในบางครั้งก็อาจตัดสินใจย้ายถิ่น ทั้งๆ ที่ ยังมองไม่เห็นผลของการย้ายถิ่นว่าจะคุ้มค่า

อย่างไรก็ตามการที่จะตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของบุคคลใน ครอบครัว ความผูกพันที่มีต่อครอบครัวและสังคมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งนิสัยส่วนตัวของแต่ละ บุคคลที่จะกล้าเผชิญกับเหตุการณ์หรือยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงในการปรับตัวให้เข้ากับ สิ่ง แวดล้อมใหม่ได้มากน้อยเพียงใด जानิสและมานน์จึงได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ ไว้ดังนี้

ก. ความอยากลอง นับเป็นขั้นแรกของการตัดสินใจที่จะย้ายถิ่น เพราะเมื่อบุคคลได้รับ ข่าวสารบางอย่างของผู้ที่ย้ายถิ่นไปแล้ว หรือเผชิญกับเหตุการณ์ที่บีบบังคับให้มีความคิดที่ อยากจะย้ายถิ่นไปสู่ท้องถิ่นใหม่ที่ดีกว่า ความคิดที่อยากจะลองย้ายถิ่นก็จะเกิดขึ้น

ข. การสำรวจหรือการหาทางเลือกที่ดีที่สุด หลังจากที่เกิดความคิดที่อยากจะลองย้ายถิ่นแล้ว บุคคลเหล่านั้นก็จะศึกษาสภาพต่างๆ ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา ต่อจากนั้นก็หาข่าวสารต่างๆ เพื่อประกอบการพิจารณาว่าจะตัดสินใจอย่างไรกับอนาคต

ค. การเปรียบเทียบทางเลือก ผู้ที่อยู่ในระหว่างการตัดสินใจย้ายถิ่นจะทำการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของทางเลือกในแง่มุมต่าง ๆ อย่างระมัดระวัง เช่น การเปรียบเทียบในเรื่องของอาชีพ ก็จะพิจารณาถึงลักษณะของงาน, ความมั่นคง, ผลดีผลเสียของงานที่เกิดขึ้นกับบุคคลใกล้ชิดที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน เป็นต้น ต่อจากนั้นจึงเลือกทางที่เห็นว่าให้ผลตอบแทนที่ตนต้องการมากที่สุด

ง. การขอคำปรึกษาหลังจากเลือกทางใดทางหนึ่งแล้ว ผู้ที่ตัดสินใจจะย้ายถิ่นมักจะปรึกษา หรือ ขอคำแนะนำจากบุคคลอื่น ๆ เช่น บุคคลในครอบครัว, ญาติ, เพื่อนฝูง เพื่อที่จะประมวลข้อแนะนำ และนำมาประกอบการตัดสินใจของตนเอง

จ. การตัดสินใจ นับเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจย้ายถิ่น เพราะเมื่อทำการไตร่ตรองคำบอกเล่า หรือข่าวสารจากบุคคลอื่น แล้วนำมาประมวลกับความคิดของตนเอง ก็ทำให้สามารถตัดสินใจได้ แม้ว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นนั้นจะมีผลตอบแทนกลับในทางลบก็ตาม เช่น ไม่ได้รับความเห็นชอบจากญาติพี่น้อง หรือ ตัวผู้ที่จะย้ายถิ่นเองก็มองเห็นปัญหาที่ต้องเผชิญในท้องถิ่นใหม่ แต่ผู้ย้ายถิ่นบางคนก็อาจจะยังยืนยันและไม่เปลี่ยนแปลงความคิดที่จะทำการย้ายถิ่น

จากแนวคิดของจານิสและมานน์ สามารถชี้ให้เห็นถึงปัจจัยด้านสังคม (เช่น ครอบครัว และจิตวิทยา) ที่มีผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งเราสามารถนำความรู้นี้มาใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจและเปรียบเทียบวิธีการตัดสินใจมาทำงานต่างถิ่น ของเรื่องที่กำลังศึกษา

1.4 บทบาทหน้าที่ของสื่อ

ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อในฐานะเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารนั้น แมคควอลและคณะ (McQuail, et al, 1972) (อ้างในสกลกานต์ อินทร์ไทร 2539) ได้กล่าวว่ามีผู้รับสารใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ คือ

- เพื่อรับรู้ความเป็นไปในสังคมของตนและสังคมอื่น
- เพื่อค้นพบคำแนะนำ ความคิดเห็น และทางเลือกในการตัดสินใจ
- เพื่อสนองความอยากรู้และความสนใจในเรื่องต่างๆ
- เพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- เพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมั่น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่นำมาใช้ในการศึกษา แบ่งออกได้ดังนี้

2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อบุคคลและสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น

งานวิจัยต่อไปนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในประเด็นย่อย ๆ ของการสื่อสารว่า สื่อแต่ละชนิดมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นอย่างไร ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของจงจิต เทียมทอง (2527) โดยมีข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ของสื่อที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังนี้

- แหล่งข้อมูลข่าวสารทั่วไปที่สตรีชนบทเชียงใหม่ได้รับก่อนย้ายถิ่น ได้รับจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อบุคคล ตามลำดับ กล่าวคือ ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นเรื่องทั่วไปจากสื่อวิทยุมากที่สุด และได้รับจากสื่อบุคคลน้อยที่สุด

- แหล่งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ย้ายถิ่นปลายทาง (เชียงใหม่) ได้รับจากสื่อบุคคลมากที่สุด ร้อยละ 69.8 และ ได้รับจากสื่อมวลชนเพียงร้อยละ 38.2

- ภาพที่มองเกี่ยวกับสถานที่ปลายทาง (เชียงใหม่) เป็นลักษณะเป็นสถานที่น่าท่องเที่ยว (ร้อยละ 57.2) สูงกว่าภาพที่มองว่าสถานที่ย้ายถิ่นปลายทางเป็นแหล่งงานทำ (ร้อยละ 33.8)

- สื่อที่ให้ภาพเมืองเชียงใหม่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ได้จากสื่อบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน

- แหล่งที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับงานหรืออาชีพ พ่อแม่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษามากที่สุด รองลงมา คือสตรีเพศเดียวกัน และคิดเอาเองน้อยที่สุด

- งานที่ทำอยู่ในปัจจุบันผู้ที่ให้ข่าวสารมากที่สุด ได้แก่สตรีด้วยกัน ร้อยละ 79.2 และจากวิทยุเพียง 1.8

- การตัดสินใจในการย้ายถิ่น มาจากรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะกับสตรีเพศเดียวกันมากกว่าบุคคลอื่น

- การทำงานร่วมกันระหว่างสื่อบุคคลที่ให้ภาพสถานที่ย้ายถิ่นปลายทาง ในเชิงบวกที่มีลักษณะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสูงกว่าแหล่งงานทำประกอบกับ การเลือกรับสารจากสื่อมวลชนเฉพาะรายการบันเทิงหรือข่าวทั่วไป ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมองภาพสถานที่ย้ายถิ่นปลายทางในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

- ในตอนท้ายสรุปว่า สื่อมวลชน มีบทบาทในการให้ความรู้ ความบันเทิง ข้อมูลข่าวสาร และยังมีหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้รับสารด้วย แต่สตรีชนบทเชียงใหม่ แม้จะมีโอกาสเปิดรับสื่อวิทยุมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ แต่การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพและการย้ายถิ่นจะอาศัยสื่อบุคคลคือพ่อแม่ และสตรีเพศเดียวกัน มากกว่า

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมต่อการย้ายถิ่น

เครือข่ายทางสังคม เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับแรงงานในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เป็นพ่อแม่ พี่น้อง เป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นคนรู้จัก เมื่อบุคคลเหล่านี้มีการติดต่อสื่อสารกัน เช่น การพูดคุย ทักทาย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หากมองในมิติของการสื่อสารแล้ว บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ถือว่าเป็นเครือข่ายในการสื่อสารระหว่างบุคคลนั่นเอง

จากงานวิจัยของสกลกานต์ อินทร์ไทร (2539) เรื่อง การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ ของกลุ่มเด็กป๊มในกรุงเทพมหานคร ได้ชี้ให้เห็น บทบาทของเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล ที่เด็กป๊มได้รับการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ แบ่งออกเป็น ประโยชน์ด้านชีวิตความเป็นอยู่ และประโยชน์ด้านจิตใจ

ก. ประโยชน์ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการพึ่งพาอาศัยกัน

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสามารถช่วยพัฒนาชีวิตของกลุ่มเด็กป๊มหลายด้านที่สำคัญได้แก่ ด้านการศึกษา โดยการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ศึกษา ด้านอาชีพ ได้แก่ การช่วยแนะนำหางานให้ทำ ด้านชีวิตความเป็นอยู่และระบบการทำงาน ได้แก่ การบอกรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การเดินทาง แหล่งอาหาร วิธีการส่งเงินกลับบ้าน ฯลฯ หรือด้านระบบการทำงาน เช่น การสอนวิธีการทำงาน การบอกถึงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ฯลฯ

การพึ่งพาอาศัยกัน โดยชี้ให้เห็นว่า เด็กป๊มที่เข้ามาทำงานกรุงเทพฯ ต้องพึ่งพิงอาศัยญาติพี่น้อง หรือคนบ้านเดียวกันในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านที่พักอาศัย และข้าวของเครื่องใช้ นอกจากนี้การให้ที่พักอาศัยยังก่อให้เกิดความรู้สึกอุ่นใจ ว่าแม้ในสังคมเมืองจะมีแต่คนแปลกหน้าแต่ก็ยังมีคนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งคุ้นเคยกันที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้เหมือนเมื่อครั้งอยู่บ้าน

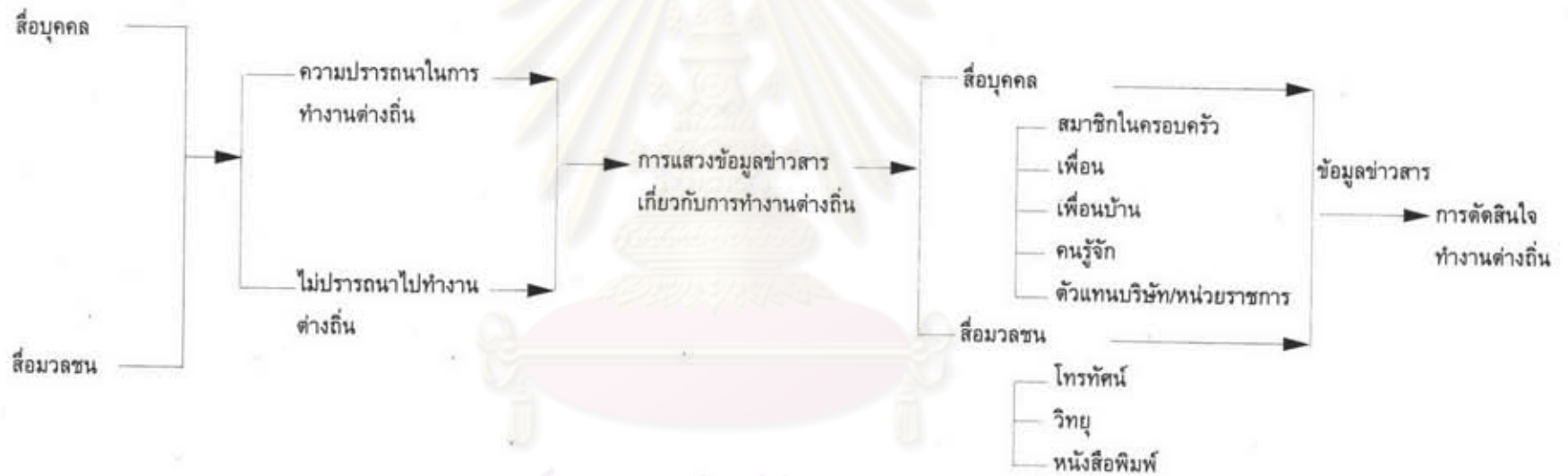
ข. ประโยชน์ด้านจิตใจ คือ เมื่อเด็กป๊มมีความอึดอัดคับข้องใจเมื่อต้องใช้ชีวิตท่ามกลางคนกรุงเทพฯ ที่มีวิถีชีวิต และความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างไปจากสังคมเดิมของตน แต่ลักษณะการทำงานและการต้องพักอาศัยร่วมกัน จะช่วยลดความตึงเครียดจากปัญหาดังกล่าว

การนำความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล ที่เด็กป๊มได้รับ จะทำให้เราทราบถึงความสำคัญ of เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อการมาทำงานต่างถิ่น ซึ่งจะทำให้เราได้ทราบถึงแรงจูงใจในการที่แรงงานต้องหาข้อมูลด้านต่าง ๆ จากเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลและจะทำให้ทราบว่าทำไมเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจมาทำงานต่างถิ่นของแรงงาน

ในการศึกษา เรื่องการศึกษาพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการมาทำงานในเมืองของแรงงานต่างถิ่นครั้งนี้ ได้วางกรอบในการวิจัยโดยแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 : แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อบุคคล, สื่อมวลชน และการตัดสินใจทำงานต่างถิ่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย